

»Fólkið villeitt«? — jú av Ó. B.

Hvussu hevði lagnan hjá Tvoroyri verið, um arbeiðarafjöldin ikki stóð saman í triatiárunum, og reisti eitt virki við teimum møguleikum, sum har lógu, tá handilsvirkið hjá Mortensens monnum var farið á heysin?

Var størplassið minkað til nakrar kroyrsur fram við fjørðinum? Ella hevði býurin verið tvífalt so stórur sum hann er í dag, sum Ó. B. í Dagblaðnum metir?

Og hvør skuldi, um so varð, hvat slóðað? Tey bæði stóru reiðaravirkini, sum ikki vóruð tein av fótum av búskaparligu kreppuni í 30-unum ella í 50-unum. Ella hvør?

Virkid, sum arbeiðarafjöldin legði rygg til í 1936, royndi, men tað fekk somu lagnu sum undangonguvirkid, og fór á heysin í 1952?

Men hvussu hevði lagnan hjá hesum virkinum verið, um ein meira positivur politiskur vilji hevði rátt í 50-unum? Og hvussu hevði útviklingurin so verið á Tvoroyri hesi seinastu 30 árin?

Hetta eru bert nakrir av teimum spurningum, sum fólk úttan iva ofta hava sett sær sjálvum, og sum eg setti mær, at eg læs greinina »Tey telja sær gudar« í Dagblaðnum seinasta friggjadag.

Trongskygni og fordómar

Men hesir spurningarnir kunnu ikki svarast: soleiðis og soleiðis hevði tað verið. Tað er bert Ó. B., sum er førur fyri tað. Ein visindalig kanning kundi sjálvandi gjivið ávisar metingar og ábendingar.

Tað er tó ikki nokur visindalig, ella søgulig, meting, sum liggur aftan fyri hugleiðingarnar hjá Ó. B. Tvorurimoti.

Talan er um eina fanatiska mótstöðu — full av trongskygni og fordómum — móti tí politisku røslu, sum fekk fótastíni har suðuri seinast í 20-unum og fyrst í 30-unum. Eini røslu, sum hevur verið hugsjonarliga grundarlagið undir eini vinnuligari nýskapan her á landi.

Søgulig reingjan

Greinin — sum Ó. B. fekk høvi at skriva, tí eitt listarverk, sum er gjørt til æru fyri P. M. Dam, varð reist fyri stuttum — er full av søguligum og politiskum pástændum og vringjanum.

Greinin hjá Ó. B. er partvist ein roynd atfurat at prógva, at tað er sosia-

lismen, sum er atvoldin til, at Tvoroyri sum býur ikki er størri í dag, og at tað vóru fakfeløgini og javnaðarmenn — við P. M. Dam á odda — sum jarðlegði tað stóra handilsvirkið og alt »fritt og sunt privatintiativ« har suðuri.

Her skal bert setast spurnartekin við nakrar av pástændum hjá Ó. B.:

»Tey telja sær gudar«

Nú fekk Petur M. Dam, sáli, eina rísa mynd, træskrögin, upp á veggini í skúlanum í Trongisvág. Tey, sum reist hava henda minnisvarða, halda helst, at javnaðarsíðanir hevur hana uppiborna.

Undangongumen set síni djúpu spor, sum siggjast langt eftir, at teir sjálfir eru farnir undir mold. Men sosialisman, sum m.a. Dam stridist fyri, eigur neyvan so prýðiliga varðar at visa á.

Bresnir undangongumen, sum Petur M. Dam má teljast millum, kasta langar skuggar. Tey fáa ikki av fakmunnuni, sjávt um hann varð skotin og verður leður. Sum hugsjonarmenn lýsa teir fyri eftirkomarum í somu trúgv, sum persónleikar standa teir rístri í minni.

Ein slík skurmynd sig-ur heldur ikki so lítið um trúskeið, sum reist hana hevur. Petur M. Dam, fevndi máti spældi komandi ættarliðum av børnum. Hevði hann livað, var hann farn upp um tey 80 nú. So tað fer at týnnast út ur líði, sum upplívið hann sum nýkláral skúlaráðgjafi kom inn um Fróðbiarpi á fyrsta sinni til tess at fara undir tað politiska og kennarariki, sum fekk so stóran tyding fyri samfelagið har suðuri og einta landið alt.

Nærum tveir mannsdagar eru lúdnir, síðan hann helt sínar røður, eggjandi og oyndandi, í arbeiðsmannafelagnum, sum ferdur til, at bygdaríði- og læstingarnir vóru skiftir út við eina nýggja ætt.

BJÓRT FRAMTÍÐ
Tá hesin skúlaráðgjafi fór

Papcon er WC papir og kaksappir úr bestu góðsku, framleitt í Føroyum

Papcon er bilagst og best á marknaðinum

Papcon

lisman, sum er atvoldin til, at Tvoroyri sum býur ikki er størri í dag, og at tað vóru fakfeløgini og javnaðarmenn — við P. M. Dam á odda — sum jarðlegði tað stóra handilsvirkið og alt »fritt og sunt privatintiativ« har suðuri.

Her skal bert setast spurnartekin við nakrar av pástændum hjá Ó. B.:

Her skal bert setast spurnartekin við nakrar av pástændum hjá Ó. B.:

Hesini hjá meingum manninum vóru sma, men tað hevði tey verð allar útrí: Havna eisini í heimbygdini hevði tey aldri fingið tað yvir hevði.

Meðan væl gekk í bondi, mundi munurin millum »rik og fátæk« á Tvoroyri ikki vera størri enn á øðrum stórplassum. Tvoroyri var tó bygdin við teimum stóru intekunum, við hjertum møguleikum hjá teir arbeiðsmenn, og plássid við tí rivandi menningini, sum dróg fólk, óngan møguleika sou sær áfrastámi, til sín sum ein magnetur.

SYNDARFALLID

Men so hendi nakað. Ein nýggj heimssáðan fer til festa røtur, borin fram av tí unga læraranum, hvers skurmynd nú hongur í Trongisvág, 5 x 2,5 metrar í vavi.

Henda heimssáðan mælti til uppreistur móti teimum, sum átti, sum settu í verk og sum styrdu fyrtøkum og feløgum. Hvør tann, sum átti eitt skini í jærð, var úttrøpt »figgindar« av tí samfelag.

Har skuldi hin veikni verða sterkur, tí hin sterki skuldi milt við nakkann. Tann bóliga lærði skuldi bera hin óvandi í salmarar hásti.

Stemundis rakti heimskreppan í triatiárunum eini Føroyar. Fyrirtekur fóru á ormdarhús, og á Tvoroyri kendist skráddilserliga meint, tí datturin toktist so høgur og meimur. Verktoll og undirgraving fyrrreikadu tað fullkomna hóttafallið.

Nú skuldi arbeiðsstaturn setast á stovn á toftunum eftir fira vinnuligari Sosialistisk fúghurin Føma skuldi reist úr rúðandi øskum av kapitalismen. Seinast skuldi fyrrreikadu, sum higarit hevði skipað fyri, so vóðu øngur lokur og øngur stongur. Arbeiðsarsamfelagið skuldi verða ein lýsandi varði yvir eina farna fortíð og fyri eini gleisgarli framtíð.

HVUSSU NOGV TUSUND RYMD

Undirgraving og verkföll?

»Samstundis rakti heimskreppan í triatiárunum eini Føroyar. Fyrirtekur fóru á ormdarhús, og á Tvoroyri kendist skráddilserliga meint, tí datturin toktist so høgur og meimur. Verktoll og undirgraving fyrrreikadu tað fullkomna hóttafallið.

Vit vita, at saltfiskaprisurin minkaði í stórum fyrst í 30-unum og tey fylgjandi árin vóru partvist merkt av skiftandi og

Tvoroyri er í dag søtligur og livligur býur. Kortini er hann bert helvtina so stórur, sum hann hevði verið, um sosialisman í triatiárunum ikki hevði kevt allan fram-takshøg og alt sjálvstæðt vinnulív.

Bygdin vaksan og øngum í 1870 upp í 2.000 íbúgvur í 1935. Hesin framburður var grundarði á sunna, vinnuliga menning. Síðan 1935 er fólkatalið lítið og einki ákt.

Thomsen við øllum teirra fingur stólin fyri húrðina. Teir hallandi vagnarnir fingur stóla skumpið, so teir koppaðu, og teir ovbyrjað bátnar fingur seinasta steinin innan skúla, so teir sukkur.

Rokulærarnir jarmaði á hvørjum húsahorni, lovaði í hvørjum skýmaskoti og hótti í hvørjari niðu. Standið nú saman, so verður ikki helmaði í, fyrr enn ál malni eru nadd: »figgindarnir« bornir út og »vinnirnar« bornir inn.

Leikid og Arbejdernes Trælverdrift (AT) komu istaðin. Fólkóð villeitt. Tey trúðu, at tey áttu... Úrslitið var ein nagga-tódn, sum einki pláss í Føroyum upplívið makti til Fólkatalið í stað tey næstu 40 árin, meðan ønnur pláss vaksu bæði try, fyra og fimfalfalt.

Hevði Tvoroyri ikki verið jarðlagt so grundiga í 1935 av tí turrsleptu hevði tað úttan iva havt eitt íbúgvartal upp á 5000 í dag. Slíkan vøkstur kláraði bæði Skálafjórðurin, Fuglafjórðurin, Klaksvík og ønnur pláss við. Men tey lógu ikki við sosialistiskum kyrkjingartaki um kranan sum Tvoroyri.

Vist hava nakrar bygdir havt ómetliga stóra framgongd. Men taða vit Havnina og Klaksvíkina frá, sæst ikki tann stóri vøksturin í fólkatalinum fyrr enn í 60-unum og 70-unum í nakrari bygd.

Mong trúgva

Nú hava vit í nøkrum brotum sæð, hvørja áskoðan Ó. B. hevur um arbeiðaravirkini. Somuleiðis hava vit sæð, at tað vóru hesi, sum saman við javnaðarmonnum legdu alt oyð...

Og mong trúgva eisini hesi søguútleggjan Ó. B.'s. Eisini eldri, sum hava upplívið hesa tíðina, men bert kenna søguna frá borgarligum keldum.

Tiveri eru tær søguligu keldurnar vit hava á genti bert fáar. Men hvat sigur Páll Nolsøe, sum er ættadur av Tvoroyri (og hevur eina borgarlíga samfelagsáskoðan), í Føroya Siglingarsøgu um arbeiðaravirkini og hetta tíðarskeiðið?

Hvør setti teimum stólin

»Mortensen og Thomsen við øllum teirra fingur stólin fyri húrðina. Teir hallandi vagnarnir fingur

stósta skumpið, so teir koppaðu...»

I hvørjum sambandi fingur teir stólin?

Vendingin kann sjálvandi brúkast, um hesi virki ætlaðu nakað nýtt, og onkur noktaði teimum, ella legði forðingar í vegin.

Men hvørjar vóru ætlanin, og hvussu varð skumpið gjørt?

Tá Ó. B. skrivur so ítøkiligt, má hann kunna visa á okkurt ávíst.

I framhaldi av sitatunum um skúlaráðgjafi, sum jarmaði á hvørjum gotuhorni, stendur:

Fólkið villeitt — nagga-tódn???

»Standið nú saman, so verður ikki helmaði í, fyrr enn ál malni eru nadd: »figgindarnir« bornir út og »vinnirnar« bornir inn.

Ísvirkid og Arbejdernes Trælverdrift (AT) komu istaðin. Fólkóð villeitt. Tey trúðu, at tey áttu...

Úrslitið var ein nagga-tódn, sum einki pláss í Føroyum upplívið makti til Fólkatalið í stað tey næstu 40 árin, meðan ønnur pláss vaksu bæði try, fyra og fimfalfalt.

Hevði Tvoroyri ikki verið jarðlagt so grundiga í 1935 av tí turrsleptu hevði tað úttan iva havt eitt íbúgvartal upp á 5000 í dag. Slíkan vøkstur kláraði bæði Skálafjórðurin, Fuglafjórðurin, Klaksvík og ønnur pláss við. Men tey lógu ikki við sosialistiskum kyrkjingartaki um kranan sum Tvoroyri.

Vist hava nakrar bygdir havt ómetliga stóra framgongd. Men taða vit Havnina og Klaksvíkina frá, sæst ikki tann stóri vøksturin í fólkatalinum fyrr enn í 60-unum og 70-unum í nakrari bygd.

Mong trúgva

Nú hava vit í nøkrum brotum sæð, hvørja áskoðan Ó. B. hevur um arbeiðaravirkini. Somuleiðis hava vit sæð, at tað vóru hesi, sum saman við javnaðarmonnum legdu alt oyð...

Og mong trúgva eisini hesi søguútleggjan Ó. B.'s. Eisini eldri, sum hava upplívið hesa tíðina, men bert kenna søguna frá borgarligum keldum.

Tiveri eru tær søguligu keldurnar vit hava á genti bert fáar. Men hvat sigur Páll Nolsøe, sum er ættadur av Tvoroyri (og hevur eina borgarlíga samfelagsáskoðan), í Føroya Siglingarsøgu um arbeiðaravirkini og hetta tíðarskeiðið?

Hvør setti teimum stólin

»Mortensen og Thomsen við øllum teirra fingur stólin fyri húrðina. Teir hallandi vagnarnir fingur

stósta skumpið, so teir koppaðu...»

I hvørjum sambandi fingur teir stólin?

Vendingin kann sjálvandi brúkast, um hesi virki ætlaðu nakað nýtt, og onkur noktaði teimum, ella legði forðingar í vegin.

Men hvørjar vóru ætlanin, og hvussu varð skumpið gjørt?

Tá Ó. B. skrivur so ítøkiligt, má hann kunna visa á okkurt ávíst.